

Bożena KOTARSKA-LEWANDOWSKA
Zakład Technik Wizualnych
Wydział Architektury Politechniki Gdańskiej

KOMUNIKOWANIE WYNIKÓW EGZAMINU WSTĘPNEGO NA WYDZIAŁ ARCHITEKTURY

Egzamin wstępny na Wydział Architektury jest egzaminem doniosłym, którego wynik jest jedną z głównych podstaw do decyzji o przyjęciu do szkoły wyższej, a zatem dalszym losie kandydata. Dlatego też znaczenie wyniku jest dużo większe niż ewentualnego towarzyszącego mu komentarza. W sprawdzaniu prac egzaminacyjnych powszechnie stosuje się ocenianie różnicujące, oznaczające interpretację wyniku kandydata poprzez porównanie go z wynikami innych osób z populacji zdających. Komunikowanie wyników egzaminu wstępnego na wydziały architektury jest istotne z kilku powodów wynikających z właściwości wyniku egzaminu wstępnego:

1. Wynik egzaminu jest główną podstawą (oprócz wyniku na świadectwie maturalnym i wyróżniających osiągnięć) do podejmowania decyzji o przyjęciu kandydata do szkoły wyższej, a więc do selekcji.

2. Wyniki z poszczególnych części egzaminu zawierają istotną dla kandydata informację o osiągnięciu przez niego pewnego poziomu umiejętności oraz w pewnym sensie są miarą jego uzdolnień.

3. Wynik egzaminu może być traktowany przez wyższą uczelnię jako element diagnozy na wejściu, ponieważ wartościuje predyspozycje kandydata do studiowania na Wydziale Architektury.

4. Wynik z egzaminu może również być uważany za kryterium zewnętrzne ewaluacji w zakresie przygotowania kandydatów przez szkołę średnią lub dodatkowe kursy przygotowawcze do egzaminu wstępnego.

Powyższe właściwości oceny oznaczają, że wyniki są interpretowane nie tylko przez kandydatów, lecz również przez szerszy krąg zainteresowanych osób.

JAKI KOMENTARZ JEST OBECNIE STOSOWANY?

Przeprowadzając badania nad egzaminami wstępnymi w 2002 roku w większości wydziałów architektury w Polsce autorka stwierdziła, że w każdym przypadku wyniki egzaminacyjne mają podobny wygląd. Listy kandydatów są układane według malejącej liczby sumarycznego wyniku, dodatkowo podane są cząstkowe wyniki za poszczególne części egzaminu. Listy te szeregują kandydatów od osoby z najwyższą do osoby z najniższą liczbą punktów. Grubą kreską dzieli się listę w miejscu określającym liczbę przyjmowanych kandydatów na dany wydział. Brak jest jakiegokolwiek komentarza słownego, kandydaci otrzymują surowe wyniki punktowe, lub w postaci oceny szkolnej. W wybranych Politechnikach mogą one wyglądać następująco:

Tabela 1. Prezentowanie wyników egzaminu wstępnego w różnych uczelniach

Politechnika	Części egzaminu	Prezentacja wyników
Gdańska	Część rysunkowa	0 – 40 pkt.
	Test predyspozycji do zawodu architekta	0 – 60 pkt.
Krakowska	Rysunek z natury Rysunek z wyobraźni	Oceniane są dwa rysunki na oceny: 5.0, 4.5, 4.5, 4.0, 3.5, 3.0, 2.5, 2.0
Łódzka	Rysunek z wyobraźni	0 – 70 pkt.
	Test z historii i teorii architektury	0 – 30 pkt.
Warszawska	Rysunek z wyobraźni	0 – 100 pkt.
	Rysunek z elementami geometrii i matematyki	0 – 100 pkt.
	Test zdolności logicznego myślenia, wyobraźni przestrzennej i zainteresowań	0 – 100 pkt.
	makieta	0 – 100 pkt.

Na przykład, w Politechnice Krakowskiej, gdzie egzamin wstępny składa się z dwóch części rysunkowych: rysunku z natury oraz rysunku z wyobraźni, za każdy z nich można otrzymać ocenę przypominającą ocenę szkolną. Końcowy wynik egzaminu jest średnią arytmetyczną obu wartości. Oceny mogą przyjmować 8 wartości, co pół stopnia. Z kolei w Politechnice Warszawskiej możliwych wartości ocen jest teoretycznie 100, w praktyce w zakresie niższych ocen wyniki plasują się co 5 punktów, natomiast w zakresie wyników 80 – 100 co 2 i w końcu co 1 punkt. Daje to w sumie około 40 możliwych ocen za każdy rysunek. Oznacza to, że w drugiej z tych uczelni ocenianie jest nastawione na dokładniejsze różnicowanie prac kandydatów. Gdy części egzaminu są jednorodne, wartości punktowe wyniku są informacją zwrotną w zakresie tego obszaru oceniania. Tak jest w zadaniach, w których sprawdza się tylko jedną umiejętność, na przykład umiejętność rysowania. W sytuacji, gdy część egzaminacyjna nie jest homogeniczna, to znaczy dotyczy wielu różnych umiejętności, kandydaci nie wiedzą, jak ich poszczególne umiejętności zostały ocenione. Na przykład, w Politechnice Gdańskiej przez szereg ubiegłych lat stosowane testy składały się z dwóch części dotyczących kolejno: wyobraźni przestrzennej oraz wiadomości z historii i teorii architektury. Wyniki punktowe z tych części dawały informację zwrotną o poziomie danych umiejętności. Obecnie od kilku lat stosowane są „Testy z predyspozycji do zawodu architekta” o niejednorodnym charakterze, badające szereg różnych umiejętności. Testy te są testami pośrednimi pomiędzy testami uzdolnień, a testami umiejętności. W kontekście masowego uczestnictwa kandydatów w kursach przygotowawczych do egzaminu, raczej właściwsze jest ich określenie jako testy umiejętności o charakterze testów uzdolnień. *Test uzdolnień cechuje się bardziej elementarnym materiałem, ale wysokimi kategoriami operacji poznawczych. Granica między uzdolnieniami i osiągnięciami jest jednak płynna.* (Niemierko, 2002: 276). Świadomość kategorii testu jest istotna dla posługiwania się wynikami. Testy uzdolnień są raczej testami

psychologicznymi, których wyniki powinny być stosowane ostrożnie, ponieważ pomiar o charakterze psychologicznym dokonuje się w dyskrecji i nie bywa sprawą publiczną. Pomiar dydaktyczny testów osiągnięć odbywa się „przy otwartej kurtynie” (Niemierko, 2003:17), a społeczeństwo domaga się pełnej informacji o wynikach doniosłych egzaminów.

CZY KOMENTARZ DO WYNIKU EGZAMINU JEST POTRZEBNY?

Odbiorcą wyniku egzaminu są kandydaci uczestniczący w egzaminie wstępnym, dlatego wydaje się właściwe poznanie ich opinii na temat komunikowania wyniku. W ankiecie przeprowadzonej 02.06.2004 wśród studentów pierwszego roku Wydziału Architektury Politechniki Gdańskiej studenci klasyfikowali swoje odczucia wobec stwierdzenia: „*Chciałbym wiedzieć jak zostały ocenione moje poszczególne umiejętności w teście predyspozycji do zawodu (np. wyobraźnia przestrzenna, umiejętność logicznego myślenia itp.)*”

Wśród 63 kwestionariuszy odpowiedzi rozkładały się następująco: 45 wyraziło swoją aprobatę poprzez podkreślenie *tak*, 11 — *raczej tak*, 4 - *nie mam zdania*, 3 — *raczej nie*, 0 — *nie*. Oznacza to, że 89% studentów którzy dostali się na pierwszy rok studiów wyraziło chęć poznania oceny poziomu poszczególnych umiejętności. Z braku możliwości nie prowadzono badań ankietowych wśród kandydatów, którym się nie powiodło. Można jednak przypuszczać, że i oni chcieliby poznać zasady punktowania zadań i ocenę kluczowych umiejętności. Z powyższych analiz wynika następujące stwierdzenie stanu istniejącego:

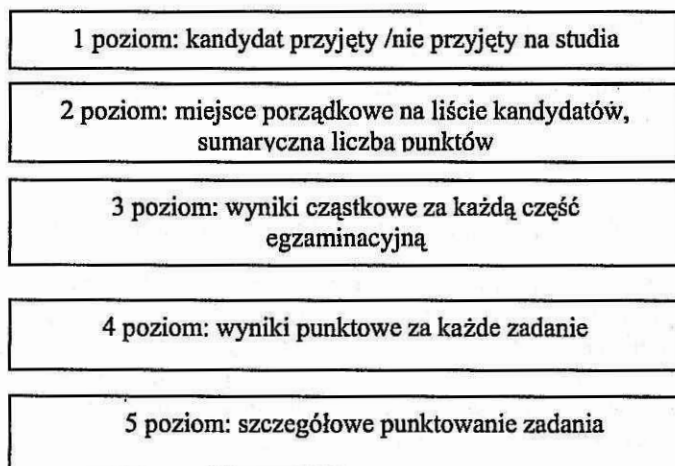
1. Nie ma jednolitego systemu punktowania egzaminów wstępnych na różnych uczelniach, co wynika z odrębnych struktur egzaminów w poszczególnych uczelniach oraz przyjętego systemu punktowania.

2. Kandydaci otrzymują informację zwrotną w postaci ilości punktów za każdą część egzaminacyjną oraz miejsce na liście rankingowej.

3. Istnieje zapotrzebowanie na informację zwrotną zawierającą bliższe określenia ocenianych umiejętności. Podkreślić należy, że nie są podane do publicznej wiadomości dokładne schematy punktowania zadań oraz nie są wystawione na widok publiczny żadne prace rysunkowe.

POZIOMY KOMUNIKACJI WYNIKU

Mówiąc o wynikach egzaminach doniosłych często uważa się, że najistotniejsza jest ich konsekwencja w postaci przyjęcia na studia. Jednak nawet takie ocenianie może być kształtujące. Okazuje się, że kandydaci chcieliby obszerniejszej informacji zwrotnej. Poniżej określono poziomy informacji o wyniku egzaminu od ogólnych do najbardziej szczegółowych.

Rysunek 1. Poziomy informacji o wyniku egzaminu wstępnego

Obecnie przyjęte jest informowanie w zakresie trzech pierwszych poziomów. W przypadku sprawdzania wielu umiejętności tą samą częścią egzaminu kandydaci nie otrzymują informacji zwrotnej o ich poziomie. Trudno jednak sobie wyobrazić, żeby komisje egzaminacyjne nie znając kandydatów pisały im obszernie komentarze, bądź podawały dokładne objaśnienia dotyczące punktowania za każde zadanie.

OCENA ANALITYCZNA

Ocena analityczna jest informacją zawierającą dane o szczegółowych umiejętnościach i zakresach wiedzy, może ona zastępować część komentarza do oceny szkolnej. W przypadku egzaminów doniosłych ocena analityczna mogłaby zastępować cały komentarz, który jest oczekiwany ze strony kandydatów. Komentarz indywidualnych osiągnięć służyłby głównie kandydatom, ponieważ komisjom egzaminacyjnym jest w zasadzie zbędny.

Największą przydatność wprowadzenia oceny analitycznej można dostrzec w niejednorodnych testach, w których sprawdza się szereg różnych umiejętności. W Politechnice Gdańskiej testy mogą sprawdzać do 20 bardziej lub mniej istotnych umiejętności dla oceny predyspozycji do zawodu architekta, wśród których są następujące:

- zdolność widzenia przestrzennego
- kreatywność, pomysłowość
- umiejętność kadrowania i komponowania rysunku
- techniczną wyobraźnię przestrzenną
- umiejętność rysowania brył w aksonometrii ukośnej
- umiejętność rysowania z wyobraźni, pamięć wzrokowa, spostrzegawczość
- zdolność myślenia technicznego
- zdolność do analizowania i syntetyzowania pojęć

- umiejętność analizy relacji przestrzennych
- zdolność myślenia matematycznego i wnioskowania
- umiejętność organizowania przestrzeni w skali architektonicznej i urbanistycznej
- wiadomości z zakresu historii architektury współczesnej
- wiadomości z zakresu sztuk plastycznych i humanistycznych
- znajomość pojęć architektonicznych
- zainteresowanie współczesnym światem

Lista wymienionych umiejętności jest zbyt długa, a przekaz informacji zbyt rozbudowany do bezpośredniego zastosowania w ocenie analitycznej. Dlatego można poszeregować elementarne umiejętności w większe grupy o szerszym znaczeniu i wtedy ich liczba zmniejszyłaby się do kilku. Na przykład pogrupować wymienione powyżej w szersze umiejętności takie, jak:

1. wyobraźnia przestrzenna,
2. kreatywność, pomysłowość w rozwiązywaniu problemów przestrzennych,
3. umiejętność logicznego myślenia, myślenie matematyczne,
4. wiadomości z historii i teorii architektury,
5. umiejętność rysowania (podstawy aksonometrii i perspektywy).

Jednak nawet takie uproszczenie w praktyce okazuje się skomplikowane, ponieważ wiele zadań łączy umiejętności z różnych kategorii i w praktyce oznacza to konieczność zliczania poszczególnych punktów za daną umiejętność z tych zadań, w których były one punktowane. Na przykład, w jednym z zadań z testu w Politechnice Gdańskiej w roku 2003 należało wyobrazić sobie cztery kule o jednakowych promieniach styczne względem siebie i przykryte półsfery, a następnie obliczyć zależność pomiędzy promieniami małych kul i półsfery. Rozwiązanie zadania wymagało najpierw wyobrażenia sobie sytuacji w przestrzeni, a następnie poszukania zależności liczbowych.

Zadanie to jest jednym z wielu łączących różnorodne umiejętności i nie można wyniku punktowego za to zadanie przypisać tylko do jednej z grup umiejętności. Należałoby rozdzielić całość punktów na części odpowiednio za wyobraźnię przestrzenną oraz wnioskowanie matematyczne. Podobnie w zadaniu z 2002 roku, w którym należało usunąć część elementów z klocka sześciennego, narysować bryłę po wyjęciu brakujących części oraz usunąć elementy. Zadanie łączyło w sobie umiejętności wyobraźni przestrzennej oraz kreowania przestrzeni.

Wprowadzenie oceny analitycznej nie wydaje się, zatem prostą czynnością polegającą jedynie na sumowaniu wyników zadań i z pewnością jest to temat na odrębną pracę badawczą.

ZAGADNIENIA ETYCZNE

„Kodeks etycznego oceniania szkolnego” nakłada na sprawdzających odpowiedzialność w zakresie komunikowania oceny osiągnięć uczniów i przestrzega: „Zapobiegaj błędnej interpretacji wyników i nadawaniu im zbyt wielkiego znaczenia przez uczniów” (Niemierko, 2002: 234). Problematyka komunikowania wyniku egzaminu

doniosłego jest nie mniej ważną sprawą niż sam egzamin. Wydaje się, że wraz z procesem demokratyzacji oceniania szkolnego nadchodzi również pora na odsłony kolejnych poziomów informacji dotyczących oceniania poszczególnych kandydatów. Może ona się dokonać poprzez dane punktowe za każde zadanie w teście, bądź też oceny analityczne podobne do opisanych powyżej. Ocena umiejętności wydaje się być kusząca ze względu na swą użyteczność dla kandydatów, również tych, którzy planują powtórnie zdawać egzamin wstępny. Pedagodzy natomiast mogą czuć pewien dyskomfort, ponieważ ocena ta odnosi się do umiejętności, w tym również zdolności, a więc do opisu osoby, podczas gdy punktacja poszczególnych zadań odnosi się do wytworu osoby. Co innego się odczuwa po usłyszeniu, że się nie ma pewnych zdolności, a co innego dowiedzieć się, że w jednym z zadań dostało się tylko 2 na 10 punktów.

ROBOCZE WNIOSKI

W niniejszym artykule przedstawiono praktykę komunikowania wyników egzaminu wstępnego na wydziały architektury. W pracach nad egzaminami wstępnymi daje się zauważyć prawidłowość dotyczącą prac komisji egzaminacyjnych przed i po egzaminie. O ile układanie zadań odbywa się z dala od opinii publicznej, w tajemnicy gwarantującej jednakowe szanse wszystkim kandydatom, o tyle ocenianie powinno odbywać się w pełnym świetle, jawnie. Udostępnienie kandydatom klucza punktowania zadań wpłynęłoby na większe niż obecnie rozumienie wyniku oraz sprzyjałoby przekonaniu o wiarygodności egzaminu.

LITERATURA

- Niemierko B., (2002), *Ocenianie szkolne bez tajemnic*, WSiP, Warszawa.
Niemierko B., (2003), *Jaki pomiar dydaktyczny jest nam potrzebny?*, [w] *Trafność pomiaru jako podstawa obiektywizacji egzaminów szkolnych*, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno — Ekonomicznej w Łodzi.